Kanta-Hämeen hyvinvointialueen vammaisneuvoston lausunto valtuustoaloitteeseen ”Kanta-Hämeen hyvinvointialueen omaishoidon kriteereiden tarkistamiseksi THL:n suosituksen mukaiseksi” ja siihen valmisteltuun vastaukseen

Vammaisneuvosto käsitteli asiaa kokouksessaan 29.10.2026 ja päätti keskustelun perusteella lausua seuraavasti:

Vammaisneuvosto kiittää mahdollisuudesta tuoda näkemyksensä asian valmisteluun tässä vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämän ja hyvinvoinnin kannalta tärkeässä asiassa.

Kokouksessa vammaisneuvostolle asiasta annetussa esittelyssä kerrottiin, että alkuperäinen Omakari suositus on laadittu aikuisten näkökulmasta ja että lasten, nuorten ja vammaisten erityistarpeet edellyttävät erillistä tarkastelua. Vammaisneuvoston näkemys on, että alaikäisten omaishoidon tuki ei saa jäädä jälkeen aikuisten tuesta ja sen vuoksi lapsiperheitä tulee kuulla erikseen kriteerien soveltamisen osalta. Lasten ja nuorten kohdalla keskiössä tulee olla verrattavuus muihin saman ikäisiin, vammattomiin lapsiin. Tämä tarkoittaa, että tulee huomioida, etenkin kouluikäisillä, samassa ikävaiheessa olevien vammattomien lasten tekeminen ja osaaminen. Kouluissa saatavan (pedagogisen) tuen ei tulisi vaikuttaa tässä yhteydessä.

Vammaisneuvosto pohti keskustelussaan mitä auttamiskerrat ovat ja miten ne määritellään. Vammaisneuvoston näkemys on, että auttamiskerroista tulee olla yhtenäinen tulkinta ja sen vuoksi niin valvonta ja ohjaus kuin varautuminenkin tulisi näkyä selkeästi auttamiskertojen määrittelyssä. Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että auttamiskertojen määrittely on selkeää ja että sitä sovelletaan yhdenvertaisesti eri vammaryhmien esim. kehitys- tai neuropsykiatristen vammojen tai muistisairauksista nousevien tarpeiden yhteydessä.

Palkkioluokkien vähentämisen osalta vammaisneuvosto kiinnitti huomiota siihen, mitkä sen vaikutukset tulisivat olemaan asiakasmäärien ja korvaussummien osalta. Vammaisneuvosto toteaa, että neljännen korvausluokan poistaminen ei saisi vaikuttaa kolmen muun palkkioluokan korvauksiin. Lisäksi vammaisneuvosto piti tärkeänä, että voitaisiin tehdä asiakaskohtainen ennakkoarviointi, jotta kenenkään tuki ei heikkenisi ja siten omaishoitajatuen heikkenemisen myötä aiheuttaisi uusia palvelutarpeita ja lisäkustannuksia toisaalla. Keskeisinä nostoina asiakasvaikutusten osalta vammaisneuvosto tuo esille perheiden kokonaistilanteen huomioinnin, etenkin, jos perheessä on useampia tuen tarvitsijoita. Lasten ja nuorten osalta ei tule olla ikärajoitteita.

Vammaisneuvosto tuo esiin myös huolensa siitä, onnistuuko vapaapäivien pitäminen tosiasiallisesti ja myös jatkossa. Neuvosto pitää tärkeänä, että muutos ei vaikuta omaishoidon vapaiden toteutumiseen, vaan vapaapäivät ovat kaikilla saatavissa ja käytettävissä asuinpaikasta riippumatta. Tähän liittyen neuvosto esittää, että asiasta tehtäisiin selvitys, jossa kävisi ilmi ikäryhmittäiset määrät ja syyt.

Vammaisneuvosto kiinnittää huomiota työikäisten omaishoitajien ja hoidettavien asemaan. Raskas omaishoito rajoittaa usein omaishoitajan työssäkäyntiä ja heikentää perheen toimeentuloa, joten omaishoidon tuen luokkien tai palkkioiden muutokset voivat vaikuttaa työikäisiin perheisiin erityisen voimakkaasti. Neuvosto korostaa myös työikäisenä äkillisesti vammautuneiden tai pitkäaikaissairaiksi tulleiden henkilöiden ja heidän läheistensä tilannetta. Heillä omaishoito alkaa yllättäen, usein kuntoutusjakson jälkeen, ja tuen tarve voi muuttua nopeasti. Neuvosto edellyttää, että kotiutumisvaiheessa tuki on sovittu ennen kotiutumista niin, että raskaan siirtymävaiheen luokka on käytettävissä viiveettä ja että tukea ei vähennetä ennen toimintakyvyn pysyvän tason arviointia.

Neuvosto edellyttää lisäksi, että arvioinnissa otetaan huomioon myös valvonnan ja ohjauksen tarve, joka ei näy auttamiskertojen määrässä, kuten aivovammojen ja neurologisten sairauksien kognitiiviset ja käyttäytymiseen liittyvät muutokset.

Vaikutusselvityksessä tulee arvioida erikseen työikäisten omaishoitajien toimeentuloa, työssäkäynnin mahdollisuuksia ja sosiaaliturvaa sekä työikäisten hoidettavien oikeutta itsenäiseen elämään ja osallisuuteen. Omaishoito ei saa korvata muita vammaispalveluja eikä rajoittaa vammaisen henkilön omia valintoja. Vapaiden aikainen hoito ja muut tukipalvelut tulee järjestää siten, että ne mahdollistavat työssäkäynnin.

Vammaisneuvosto toteaa, että siirtymävaihe ja sen toteutus esimerkiksi aikataulun ja henkilöstön koulutuksen kannalta on keskeinen. Asiakkaiden näkökulmasta olennaista on selkokielinen viestintä ja se tulee suunnitella huolella. Edellä esille nostettu selvitys tulisi olla valmis ennen kuin tehdään päätös THL:n suositukseen pohjaten.

Lopuksi vammaisneuvosto haluaa painottaa omaishoitajien tekemän työn merkityksellisyyttä ja myös sen selkeästi pienempiä kustannuksia muihin vaihtoehtoisiin palveluihin verrattuna. Vammaisneuvosto pitää tähän viitaten perusteltuna esittää, että asiakkaille turvattaisiin muutosvaiheessa se, että kenenkään nykyinen tuki ei heikkene.